

Huvudman

Sala kommun
carin.parleskold@sala.se
agnes.fagelsbolindman@sala.se

Beslut

Datum 2025-05-06
Dnr SI 2025:181
Sida 1 (19)

Ärendet

Tillsyn av grundskolan Västerfärnebo skola F-6 i Sala kommun

Beslut

Föreläggande

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Sala kommun att senast den **11 augusti 2025** ha vidtagit nedan angivna åtgärder avseende brister rörande extra studietid, garantin för tidiga stödinsatser, att anmäla och utreda kränkande behandling, arbetet kring särskilt stöd och studiero. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas till Skolinspektionen.

Om Sala kommun inte följer detta föreläggande kan mer ingripande sanktioner komma att aktualiseras.

Beslutet om föreläggande gäller omedelbart och får inte överklagas (26 kap. 10 § och 28 kap. 2 och 18 §§ skollagen).

Sala kommun ska vidta följande åtgärder

Extra studietid

1. Se till att alla elever i årskurserna 4–6 erbjuds att frivilligt delta i undervisning i form av extra studietid. Erbjudandet ska omfatta minst två timmar per vecka och undervisningen ska anordnas under eller i direkt anslutning till skoldagen. Scheman för årskurserna 4–6 ska bifogas redovisningen av vidtagna åtgärder. (10 kap. 5 a § skollagen)

Garantin för tidiga stödinsatser

1. Se till att samtliga lärare i förskoleklass och lågstadiet före den 11 augusti 2025 informeras om hela arbetsgången för garantin för tidiga stödinsatser. Huvudmannen ska dokumentera skriftligt när och hur informationen om detta har lämnats inklusive en närvarolista i samband med redovisningen av vidtagna åtgärder. (2 kap. 34 § samt 3 kap. 4, 4 a och 4 b §§ skollagen)
2. Se till att lärarna i samråd med specialpedagogisk kompetens gör en särskild bedömning av elevens kunskapsutveckling utifrån användningen av nationella bedömningsstöd årskurs 1 och de nationella proven i årskurs 3, bedömer om det finns en indikation

på att eleven inte kommer att uppfylla kriterierna för bedömning av kunskaper för årskurs 3 i svenska, svenska som andraspråk och matematik. Dokumentation avseende när och hur samråd har skett, eller planerats, med specialpedagogisk kompetens, ska ges in till Skolinspektionen i samband med huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder. (3 kap. 4 och 4 a §§ skollagen)

3. Se till att lärarna i samråd med specialpedagogisk kompetens i det fall det i förskoleklassen eller lågstadiet upptäcks att extra anpassningar behöver ges i svenska, svenska som andraspråk eller matematik planerar för extra anpassningar. Dokumentation avseende när och hur samråd har skett, eller planerats, med specialpedagogisk kompetens, ska ges in till Skolinspektionen i samband med huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder. (3 kap. 4 a och 5 §§ skollagen)

Anmäla och utreda kränkande behandling

1. Se till att lärare eller annan personal som får kännedom om att en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten anmäler detta till rektorn. Rektorn ska dokumentera hur många sådana anmälningar som inkommit under perioden den 6 maj till den 15 juni 2025. Denna dokumentation ska ges in till Skolinspektionen i samband med huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder. (6 kap. 10 § skollagen)
2. Se till att vid kännedom om att en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna. Huvudmannen ska dokumentera utredningar som kommit in under perioden den 6 maj till den 15 juni 2025. Denna dokumentation ska ges in till Skolinspektionen i samband med huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder (6 kap. 10 § skollagen).

Särskilt stöd

1. Se till att förskollärare eller lärare befarar att en elev, trots extra anpassningar av den ordinarie undervisningen, inte kommer att uppfylla de betygsriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas, anmäler eleven till rektorn. Huvudmannen ska inkomma med dokumentation över vilka elever (initialer och klass) som blivit anmälda till rektorn för utredning om särskilt stöd under perioden den 6 maj till den 15 juni 2025. (3 kap. 7 § skollagen)
2. För varje anmälan om behov av särskilt stöd för en elev som inkommer till rektorn ska rektorn starta en utredning. Rektorn ska

dokumentera hur många sådana anmälningar som inkommit från datum för detta beslut till den 15 juni 2025 och vilket datum en utredning har startats för respektive elev. Denna dokumentation ska ges in till Skolinspektionen i samband med huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder. (3 kap. 7 § skollagen)

3. Se till att beslut om särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning och anpassad studiegång fattas av rektorn och föregås av en utredning om elevens behov av särskilt stöd. Inkom med beslut för de elever som under vårterminen 2025 har placering i särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning eller anpassad studiegång. (3 kap. 7, 9, 11 och 12 §§ skollagen)
4. Se till att det av ett åtgärdsprogram framgår när åtgärderna ska följas upp och utvärderas och vem som är ansvarig för uppföljningen respektive utvärderingen. Huvudmannen ska inkomma med reviderade åtgärdsprogram för fyra elever ¹i samband med redovisningen. (3 kap. 9 § skollagen)

Studiero

1. Se till att rektor startar en utredning för elev som vid upprepade tillfällen stört ordningen eller uppträtt olämpligt eller om eleven gjort sig skyldig till en allvarlig förseelse. Rektorn ska även tillse att en utredning om behov av särskilt stöd enligt 3 kap. 7 § skollagen inleds om förutsättningarna härför föreligger. Vidare ska rektorn se till att åtgärder genomförs för att få eleven att ändra sitt beteende. Det ska dokumenteras hur många sådana utredningar som genomförts under perioden från den 6 maj till den 15 juni 2025 och dokumentationen ska ges in till Skolinspektionen i samband med huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder. (5 kap. 9–10 §§ skollagen)

Områden utan konstaterade brister

Skolinspektionen avslutar ärendet i den del det avser att utreda upprepad eller längre frånvaro.

Redovisning av åtgärder

Redovisningen av de vidtagna åtgärderna skickas via e-post till skolinspektionen.stockholm@skolinspektionen.se, eller per post till Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för ärendet (dnr 2025:181) i de handlingar som sänds in.

¹ Elev 35, 39, 40 och 46

Om ärendet

Skolinspektionen har utifrån myndighetens risk- och väsentlighetsanalys våren 2025 inlett en tillsyn av Västerfärnebo skola, en F-6 skola med cirka 100 elever på landsbygden i Sala kommun. I tillsynen har Skolinspektionen kontrollerat om verksamheten vid Västerfärnebo skola följer gällande bestämmelser om extra studietid, utreda längre och upprepad frånvaro, garantin för tidiga stödinsatser, anmäla och utreda kränkande behandling, särskilt stöd samt studiero.

Tillsynen har genomförts genom intervjuer med elever, lärare, personal i elevhälsan, biträdande rektorn och rektorn samt lektionsobservationer mellan den 25 mars 2025 och 27 mars 2025. Representanter för huvudmannen har också intervjuats. Som en del av tillsynen har även dokumentation granskats, bl.a. kränkingsanmälningar, åtgärdsprogram och omdömen. Huvudmannen har yttrat sig över allt material av betydelse för beslutet.

Motivering av beslutet

Skolinspektionen redogör först för de omständigheter som framkommit i tillsynsutredningen och som ligger till grund för myndighetens bedömning, därefter anges de bestämmelser som tillämpas och slutligen redovisar Skolinspektionen sin bedömning i det här fallet.

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen, föreskrifter som har meddelats med stöd av skollagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar. (2 kap. 8 § skollagen)

Vidare ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas om det framkommer att det finns brister i verksamheten. (4 kap. 7 § skollagen)

Föreläggande

Extra studietid

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Av den till Skolinspektionen inlämnade skriftliga informationen framgår att eleverna har extra studietid, men det syns inte i elevernas scheman. Av intervjuer med elever, lärare och rektorn framgår att skolan arrangerar extra studietid 90 minuter i veckan på torsdagar kl. 15.00 till 16.30.

Rättslig reglering

Elever i årskurs 4–9 ska erbjudas att frivilligt delta i undervisning i form av extra studietid. Erbjudandet ska omfatta minst två timmar per vecka. Undervisningen ska anordnas under eller i direkt anslutning till skoldagen vid den skolenhet eleven tillhör. (10 kap. 5 a § skollagen)

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Sala kommun inte uppfyller författningarna krav eftersom man endast erbjuder 90 minuter extra studietid i veckan i stället för minst två timmar.

Garantin för tidiga stödinsatser**Omständigheter som ligger till grund för bedömningen***Genomföra Skolverkets material*

Av intervju med lärare framkommer att lärarna använder Skolverkets kartläggningsmaterial i förskoleklass under höstterminen, de nationella bedömningsstöden i årskurs 1 under höst- och vårtermin och de nationella proven i matematik och svenska i årskurs 3. Lärarna sammanställer sedan resultaten klassvis. Förskoleklassens resultat var färdiga vid höstlovet 2024. Bedömningsstöden i årskurs 1 genomfördes efter höstlovet och fram till jullovet, uppger läraren i klassen F/1.

Elever som visat indikation

Lärare och huvudmannens informationsinlämning vittnar om att eleverna på Västerfärnebo skola har låga resultat på de olika kartläggningsmaterialen från förskoleklass till årskurs 3, som ingår i garantin för tidiga stödinsatser. På de nationella proven i årskurs 3 på vårterminen 2024 klarade 37,5 procent av eleverna (6 av 16 elever) alla delprov i svenska, jämfört med riket 73,3 procent. I matematiken i årskurs 3 klarade 15,3 procent av eleverna (2 av 13 elever) alla delprov, jämfört med rikets 66,1 procent. Av sammanställningarna för förskoleklassen och årskurs 1, som Skolinspektionen tagit del av, framgår att flertalet elever har visat en indikation på att eleven inte kommer att uppfylla kriterierna för bedömning av kunskaper för årskurs 1 och 3 på någon aktivitet inom svenska eller matematik, vilket läraren även bekräftar i intervjun.

Särskild bedömning

Läraren och representanter för elevhälsan uppger i intervjuer att specialläraren har haft ett möte med ansvarig förskollärare i januari efter att materialet genomförts i förskoleklassen, där man samrådde om extra

anpassningar för de elever som uppvisat en indikation på att inte uppnå kunskapskraven. Eleverna i årskurs 1 som uppvisat indikation på att inte nå kunskapskraven för årskurs 1, har inte fått en särskild bedömning, uppger läraren. För de elever som vårterminen 2024 genomförde de nationella proven i årskurs 3 och uppvisade indikationer på att inte nå kriterierna för kunskaper för årskurs 3, genomfördes inte heller någon särskild bedömning med specialpedagogisk kompetens. Den senaste specialpedagogen slutade under höstterminen 2023 och därefter har lärare utan högskoleutbildning i specialpedagogik haft uppdraget som speciallärare.

Av Skolinspektionens begärda informationsinhämtning framkommer att fyra elever har fått en särskild bedömning, men av intervjuer framgår att listan inte gäller årets förskoleklass, utan är ett år gammal.

Samråd med specialpedagogisk kompetens

Den lärare på skolan som har uppdraget som speciallärare sedan höstterminen 2024 är inte utbildad speciallärare och har heller inte någon tidigare erfarenhet av att arbeta med garantin för tidiga stödinsatser. Det finns heller ingen annan lärare som har en högskoleutbildning i specialpedagogik. Däremot är skolans biträdande rektor utbildad lärare och specialpedagog. Av intervjuerna framkommer dock att biträdande rektorn inte har varit involverad i vare sig särskild bedömning, samråd kring extra anpassningar eller den uppföljning av extra anpassningar och överlämning som sker varje läsårsslut för förskoleklass och årskurs 3. Denna överlämning genomför lärarna själva. Biträdande rektorn inkommer i ett mejl, efter Skolinspektionens besök, och anger att på klasskonferensen på höstlovet gick personalen och biträdande rektorn igenom alla elever på skolan "för att få en överblick kring behoven". Det framgår inte att detta möte var en särskild bedömning av elevernas resultat efter kartläggning och bedömningsstöd där samtliga elever som uppvisat indikationer på att inte uppnå kunskapskraven genomlystes.

Skyndsamt planera för insatser eller anmäla till rektorn

Det framkommer i utredningen att det planeras för insatser för de elever som lärare anser behöver det. För vissa elever i förskoleklassen som visat indikation på att inte uppfylla kriterierna för bedömning av kunskaper har läraren tillsammans med specialläraren i januari planerat för insatser tre månader efter att kartläggningen var genomförd. För eleverna i årskurs 1 har inga elever fått beslut om planerad insats eftersom det särskilda bedömningsmötet inte hade genomförts vid tillsynsbesöket. Lärare uppger i intervju att det finns två elever² i årskurs 1 som har särskilda behov, varav

² Elev 12 och 16

en elev är anmäld och en elev inte är anmäld till rektorn för utredning om särskilt stöd.

Både lärare, elevhälsans representanter, biträdande rektorn och rektorn uppger i intervjuer att de inte har ett fungerande arbete kring garantin för tidiga stödinsatser.

Följa upp och lämna över

Av intervjuerna framkommer att det är lärarna själva som genomför uppföljningen av elevernas extra anpassningar samt bokar in överlämningsmötet med mottagande lärare. Det fanns ingen specialpedagogisk kompetens på skolan i juni eller augusti 2024 och den biträdande rektorn, som är utbildad specialpedagog, var inte närvarande, uppger den biträdande rektorn själv.

Rättslig reglering

Huvudmannen ska se till att personalen som har hand om utbildningen i den verksamhet som huvudmannen har ansvar för enligt denna lag ges möjligheter till kompetensutveckling och får nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet. (2 kap. 34 § skollagen)

Det ska göras en särskild bedömning av en elevs kunskapsutveckling i förskoleklass och lågstadiet om det utifrån nationella kartläggningsmaterial, nationella bedömningsstöd eller nationella prov finns en indikation på att eleven inte kommer att uppfylla kriterierna för bedömning av kunskaper för årskurs 1 och 3 i svenska, svenska som andraspråk eller matematik. Om det efter en sådan bedömning kan befaras att eleven inte kommer att uppfylla de kriterier för bedömning av kunskaper som gäller, ska det skyndsamt planeras för extra anpassningar eller göras en anmälan till rektorn om utredning om behov av särskilt stöd. (3 kap. 4 § skollagen)

Ansvarig förskollärare eller lärare ska samråda med personal med specialpedagogisk kompetens vid en särskild bedömning. Sådant samråd behöver inte genomföras om den ansvariga förskolläraren eller läraren har specialpedagogisk kompetens (3 kap. 4 a § skollagen)

Det behöver inte göras någon särskild bedömning om förutsättningarna för extra anpassningar eller utredning om behov av särskilt stöd redan är uppfyllda. Det ska i så fall skyndsamt planeras för extra anpassningar eller göras en anmälan till rektorn om utredning om behov av särskilt stöd (3 kap. 4 § skollagen).

I slutet av förskoleklassen och i slutet av lågstadiet i grundskolan, ska det genomföras en uppföljning av extra anpassningar i svenska, svenska som andraspråk och matematik. Resultatet av denna uppföljning ska överföras

till den lärare som ska ansvara för eleven i nästa årskurs. (3 kap. 4 b § skollagen)

Nationella kartläggningsmaterial ska användas för att kartlägga elevernas språkliga medvetenhet och matematiska tänkande. (8 kap. 2§ skolförordningen)

Nationella prov ska användas i matematik och svenska eller svenska som andraspråk i årskurs 3. Syftet med proven är att stödja bedömningen av elevernas kunskaper i relation till kriterierna för bedömning av kunskaper. (9 kap. 20–21 §§ skolförordningen)

Av förarbetena till garantin för tidiga stödinsatser framkommer att den särskilda bedömningen handlar om att avgöra om en elev är i behov av extra anpassningar eller inte. En viktig tumregel bör vara att det ska vara ett mindre antal elever som får extra anpassningar eller särskilt stöd än det antal elever vars resultat särskilt bedöms. I förarbetena bedöms att cirka 20 procent av eleverna i förskoleklassen och lågstadiet kommer att vara i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd. För att inte någon elev ska "tappas bort" i processen anges i förarbetena att ansvarig förskollärare eller lärare i samråd med personal med specialpedagogisk kompetens troligen kommer behöva analysera cirka 50 procent av elevernas resultat. Syftet är att på så sätt fånga upp de mer svårbedömda eleverna. (Prop. 2017/18:195, s. 45, 46, 48, 71)

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Västerfärnebo skola inte efterlever författningskraven gällande garantin för tidiga stödinsatser. Visserligen genomför lärarna kartläggningsmaterialen i förskoleklassen under höstterminen, de nationella bedömningsstöden i årskurs 1 under höst- och vårtermin och de nationella proven i årskurs 3 enligt Skolverkets riktlinjer, men de elever som uppvisat indikation på att inte nå kunskapskraven för årskurs 1 respektive årskurs 3, får inte en särskild bedömning av specialpedagogisk kompetens. Den utsedda specialläraren saknar högskoleutbildning i specialpedagogik och senast det fanns en utbildad specialpedagog på Västerfärnebo skola var höstterminen 2023.

Om en lärare observerar en *indikation* på att en elev behöver stöd i sitt lärande, ska enligt skollagen en *särskild bedömning* av elevens kunskapsutveckling i samråd med specialpedagogisk kompetens genomföras. Denna särskilda bedömning ska enligt förarbetena dessutom göras på många fler elever än som faktiskt är i behov av extra anpassningar, för att ingen ska "tappas bort".

I och med att eleverna som visat indikation på att inte uppnå kunskapskraven för årskurs 1 respektive årskurs 3 inte får en särskild

bedömning, sker inte heller den skyndsamma *planeringen* av extra anpassningar alternativt anmälan till rektorn för utredning om särskilt stöd, som ska ske enligt författningarna. Detta är en brist.

Även momentet att *följa upp* de extra anpassningarna och *lämna över* informationen till efterföljande lärare efter förskoleklass och lågstadiet, har brister. Det saknas en specialpedagogisk kompetens som, enligt författningarna, ska närvara vid dessa uppföljningar och överlämningar.

Anmäla och utreda kränkande behandling

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Rektorn har inför tillsynen uppgett att det kommit in tre kränkingsanmälningar under de senaste 12 månaderna. Dessa anmälningar om kränkande behandling har Skolinspektionen fått ta del av. I två av anmälningarna framkommer det att händelsen utreddes och registrerades i det digitala verktyget, som kommunen använder för detta ändamål, cirka tre månader efter att kränkningarna inträffade. Rektorn uppger i intervju att det har inkommit fem till sex anmälningar sedan rektorn började på skolan i början av februari.

Av intervjuer med elever, lärare och elevhälsans representanter framkommer att det sker kränkningar dagligen. Det förekommer mobbning, kränkningar och slagsmål nästan varje dag, berättar eleverna. Lärare uppger att det är en hård jargong på skolan.

Skolans rutin är att anmälningarna ska göras digitalt i det system som kommunen har och det är den som anmäler som också ska utreda händelsen. Elever, lärare, elevhälsans representanter och rektorn uppger att personalen inte anmäler alla kränkningar som sker, för att personalen är osäker på om det är en kränkning eller inte och att de har ont om tid. Rektorn uppger vidare att personalen inte heller startar utredningar om eventuella kränkningar eller att utredningarna tar lång tid.

Rättslig reglering

En lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till rektorn. En rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i

förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden. (6 kap 10 § skollagen)

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det finns brister i skolans arbete med att anmäla och utreda kränkande behandling. Av utredningen framgår att det sker kränkningar, mobbning och slagsmål på en daglig basis på skolan. Trots detta har enligt informationsinhämtningen endast tre kränkningar anmälts under det senaste tolv månaderna. Även om rektorn i intervju uppgett att det inkommit fem till sex anmälningar om kränkningar sedan hon började på skolan anmäler personal endast ett fåtal av de kränkningar som dagligen sker mellan elever. Rektorn får därmed inte kännedom om dem. Personalen utreder inte heller omständigheterna förrän cirka tre månader efter att den eventuella kränkningen inträffade, vilket enligt Skolinspektionens bedömning inte är skyndsamt. Av skollagen framgår att lärare och annan personal, som får kännedom om att en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling, är skyldig att anmäla detta till rektorn. Det framgår också av skollagen att omständigheter kring de uppgivna kränkningarna ska utredas skyndsamt. Att lärare eller annan personal inte anmäler alla uppgifter om kränkande behandling till rektorn och att omständigheter kring de uppgivna kränkningarna inte utreds skyndsamt är en brist.

Skolinspektionen vill i sammanhanget framhålla att anmälningsskyldigheten omfattar alla händelser där en elev upplever sig ha blivit utsatt för kränkande behandling. Det ska inte göras någon värdering av hur allvarlig en händelse är innan den anmäls till rektorn.

I och med att personalen inte anmäler, blir kränkningarna inte heller utredda och kommer inte huvudmannen till kännedom. Så snart huvudmannen eller någon företrädare för skolan får kännedom om att en elev upplever sig kränkt ska uppgifterna utredas skyndsamt. Huvudmannens skyldighet att utreda uppgifter om kränkande behandling inträder vid varje tillfälle en företrädare för skolan får kännedom om att en elev upplevt sig kränkt. När uppgifter om kränkande behandling inte anmäls systematiskt medför det att huvudmannen inte kan agera för att säkerställa att en utredning skyndsamt startas. Huvudmannen har då inte någon möjlighet att inom ramen för sitt systematiska kvalitetsarbete vidta förebyggande åtgärder för att förhindra kränkningar på skolan framöver.

Särskilt stöd

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Anmäla elever till rektorn för utredning om särskilt stöd

Av intervjuer med lärare framkommer att lärare kan anmäla elever både via en EHT-chatt och direkt till specialläraren. Dessa anmälningar tas sedan upp på EHT-möten där elevhälsans representanter, biträdande rektorn och rektorn deltar. Det finns inga blanketter som används till att anmäla, uppger lärare. Elevhälsans representanter bekräftar att anmälningar kommer in via specialläraren och uppger att de efter att en anmälan inkommit sedan kontrollerar med läraren om läraren har gjort allt som är möjligt inom ramen för den ordinarie undervisningen.

Lärare uppger vidare att det är otydligt vad som räknas som extra anpassningar och vad som är särskilt stöd. Av intervjuerna med lärare framkommer att två elever ³som har fått F i betyg eller som vägrar att delta i vissa obligatoriska moment inte anmäls till rektorn för utredning om särskilt stöd, trots att det kommer att innebära att eleven riskerar att inte nå betygskriterierna för årskurs 6.

Starta utredning om särskilt stöd

Av intervjuer med lärare och elevhälsans representanter framkommer att det inte alltid startas en utredning efter att lärare har anmält en elev för utredning om särskilt stöd. Lärare på lågstadiet uppger att hen har anmält sex elever ⁴ för utredning om särskilt stöd, men någon sådan utredning har ännu inte startat. Lärarna på mellanstadiet uppger att två elever ⁵, som båda har fått omdömet "när ej målen" i fem ämnen, anmälde under höstterminen 2024⁶, men rektorn har ännu inte startat en utredning om särskilt stöd för någon av eleverna. Både elevhälsans representanter och rektorn bekräftar att det stämmer. Det framgår av intervjuerna att det är specialläraren tillsammans med mentorn som genomför utredningen. Rektorn uppger att det startas en utredning om man anmäler till EHT, men att det är en lång startsträcka innan det startas en utredning.

Rektorn inkommer, efter Skolinspektionens besök och begäran om komplettering, med information att man har startat utredning för fem elever⁷. Men för fyra elever ⁸har skolan ännu inte startat en utredning om särskilt stöd.

³ Elev 45 och 47

⁴ Elev 16, 18, 19, 20, 23 och 24

⁵ Elev 29 och 38

⁶ Elev 29 anmälde den 17 september 2024

⁷ Elev 14, 15, 17, 20 och 24

⁸ Elev 16, 18, 19, och 23

Beslut om särskilt stöd

Av huvudmannens informationsinlämning framkommer att fem elever har ett aktuellt åtgärdsprogram. Dessa har Skolinspektionen fått ta del av. Samtliga är beslutade under vårterminen 2025. För en elev⁹ som är anmäld och där en utredning är avslutad vid jul finns inget åtgärdsprogram, men enligt lärare och elevhälsans representanter går eleven i en särskild undervisningsgrupp och har anpassad studiegång. En annan elev¹⁰ går enligt rektorn i en särskild undervisningsgrupp, utan ett beslut om särskilt stöd har fattats eller ett åtgärdsprogram har utarbetats av rektorn.

Av de åtgärdsprogram som Skolinspektionen har tagit del av framgår elevens behov av särskilt stöd och hur det ska tillgodoses. Det framgår även att det går att överklaga beslutet. Dock saknas det datum och ansvarig person för uppföljningen och/eller utvärderingen i fyra av fem¹¹ åtgärdsprogram.

Rättslig reglering

Om det kan befaras att en elev inte kommer att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas, trots att stöd har getts i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen, ska detta anmälas till rektorn. Detsamma gäller om det finns särskilda skäl att anta att sådana anpassningar inte skulle vara tillräckliga. Rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation. Samråd ska ske med elevhälsan, om det inte är uppenbart obehövligt. Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd. (3 kap. 7 § skollagen)

Ett åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Av programmet ska behovet av särskilt stöd och hur det ska tillgodoses framgå. Av programmet ska det också framgå när åtgärderna ska följas upp och utvärderas och vem som är ansvarig för uppföljningen respektive utvärderingen. (3 kap. 9 § skollagen)

Om det finns särskilda skäl, får ett beslut enligt 9 § för en elev i grundskolan innebära att särskilt stöd ska ges enskilt eller i en annan undervisningsgrupp (särskild undervisningsgrupp) än den som eleven normalt hör till. (3 kap. 11 § skollagen)

Om det särskilda stödet för en elev i grundskolan inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar, får ett beslut om särskilt stöd innebära avvikelser från den timplan samt de ämnen och mål som

⁹ Elev 51

¹⁰ Elev 29

¹¹ Elev 35, 39, 40 och 46

annars gäller för utbildningen (anpassad studiegång). I grundskolan ska den anpassade studiegången utformas så att eleven så långt som möjligt får förutsättningar att nå behörighet till gymnasieskolans nationella program. Rektorn ansvarar för att en elev med anpassad studiegång får en utbildning som så långt det är möjligt är likvärdig med övrig utbildning i den aktuella skolformen. (3 kap. 12 § skollagen)

Skolinspektionens bedömning

Av utredningen framgår att det finns allvarliga brister i Västerfärnebo skolas arbete med särskilt stöd. Visserligen anmäler lärare många av de elever som trots extra anpassningar befaras inte kommer att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas, men inte alla elever som har fått F i betyg eller som vägrar delta i obligatoriska moment blir anmälda för utredning om särskilt stöd. Av skollagen framgår att om en elev befaras inte kommer att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas, trots att stöd har getts i form av extra anpassningar, ska detta anmälas till rektorn. Att alla elever som befaras inte uppfylla kunskapskriterierna inte anmälts är en brist.

Vidare framkommer att utredningar inte startats för alla elever som är anmälda. Två elever¹² har lärare anmält för utredning om särskilt stöd redan i början av höstterminen 2024 men rektorn har inte startat någon utredning för dem. Skollagen föreskriver att rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds när rektorn har tagit emot en anmälan om att en elev kan vara i behov av särskilt stöd. Om en elevs behov inte utreds alls, eller inte utreds skyndsamt, riskerar elever helt eller i vart fall under en viss tid, bli utan det särskilda stöd som eleven kan ha rätt till. Att elevens behov av särskilt stöd utreds är en förutsättning för att skolan ska kunna vidta åtgärder som är adekvata och kopplade till elevens behov av stöd.

Utredningen visar visserligen att samråd med elevhälsan sker och rektorn fattar beslut om särskilt stöd när en utredning är avslutad, men i ett fall¹³ har en utredning om särskilt stöd avslutats vid jultid utan att ett beslut om att upprätta eller att inte upprätta ett åtgärdsprogram har fattats. Av skollagen framgår att om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd och ett åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Om en utredning visar att eleven inte behöver särskilt stöd, ska rektorn eller den som rektorn har överlåtit beslutanderätten till i stället besluta att ett åtgärdsprogram inte

¹² Elev 29 och 38

¹³ Elev 51

ska utarbetas. Att en utredning om särskilt stöd avslutats utan att ett beslut om upprätta eller att inte upprätta ett åtgärdsprogram är därför en brist.

I två fall har elever blivit placerade i särskild undervisningsgrupp respektive fått beslut om anpassad studiegång, utan att rektorn har fattat beslut om detta. Att elever ges särskilda stödåtgärder utan att dessa beslutats i ett åtgärdsprogram innebär att eleverna och deras vårdnadshavare inte har getts möjlighet att överklaga beslutet om åtgärderna. Skolinspektionen bedömer att det utgör en allvarlig brist att två elever på skolan får anpassad studiegång som är ett av ingripande och omfattande särskilt stöd utan att det har upprättats och beslutats om något åtgärdsprogram för eleverna.

Av utredningen framgår att det i flera åtgärdsprogram saknas datum och ansvarig person för uppföljningen och/eller utvärderingen.

Åtgärdsprogram ska enligt skollagen innehålla uppgift om när och av vem åtgärdsprogrammet ska följas upp respektive utvärderas. Att dessa uppgifter saknas i flera av åtgärdsprogrammen är en brist.

Studiero

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Av intervjuer med elever, lärare och av de lektionsobservationer som Skolinspektionen gjorde i samtliga klasser på skolan, framkommer att det inte råder studiero i någon klass.

Eleverna i *förskoleklass och lågstadiet* uppger att det inte är studiero i klassrummen, utan att de blir störda av andra elever varje dag. En elev i F/1:an uppger att när läraren delar upp förskoleklassen och årskurs 1 så är det studiero ibland. Det är bråkigt i och utanför klassrummen och det har varit så en lång tid, uppger eleverna. Läraren har olika metoder förutom tillsägelse och att hyscha, till exempel att räkna upp ett finger eller ropa "1-2-3". En annan elev berättar att när en elev skriker och stör i klassrummet kommer fritidsläraren och går ut med eleven en liten stund, men när eleven kommer tillbaka skriker och stör eleven igen. En elev berättar att det är mycket svordomar i klassen och några elever som säger fula ord. Läraren agerar inte utan hoppas att eleverna ska sluta med det, förklarar eleven, men ibland säger läraren att eleverna ska gå ut ur klassrummet. När det visas film skriker elever och då får de gå ut och sätta sig i grupprummet, uppger eleven.

Eleverna på mellanstadiet berättar i intervju att det finns två åldersblandade klasser på mellanstadiet, med elever från årskurs 4–6 i

båda. En elev uppger att elever springer runt, skriker och skriver på tavlan och läraren gör inte någonting åt det. Elever uppger vidare att lärarna försöker säga åt eleverna, men eleverna lyssnar inte. Ibland går eleverna ut och byter klassrum. I båda klasserna på mellanstadiet är det fem till sex elever som upprepat stör ordningen, förklarar eleverna. Eleverna uppger att det finns en konsekvenstrappa, som lärarna ska följa, men det gör inte lärarna. De stannar oftast vid tillsägelser. Ibland blir elever utvisade ur klassrummet, men då går den eleven runt i korridoren, springer bort eller går ut på gården, förklarar en elev.

Lärarna på lågstadiet uppger i intervjun att det finns elever som upprepat stör ordningen i klassrummen och att det är samma elever och att den biträdande rektorn känner till detta. Läraren på lågstadiet uppger att i F/1:an har skolan satt in en extra resurs, så att det alltid är två vuxna i klassrummet. Läraren i F/1:an uppger att studieron stundtals är god men att det finns utåtagerande elever i klassen som låter mycket och det är en stor grupp. Läraren är medveten om den varierande studieron och jobbar med det i klassen. Läraren i F/1:an uppger att det är trångt i klassrummet, att ljudnivån är hög, att det är enstaka elever som stör och att hen försöker att hitta insatser i klassrummet som fungerar för eleverna. Lärarna i 2–3:an uppger att de pratar mycket med eleverna och diskuterar studieron i klassen. Eleverna delas också upp i grupper då det är en stor grupp. Eftersom det är många elever på liten yta blir det mycket ljud i klassrummet. Det finns elever som stör i klassrummet, uppger läraren. Om något händer i klassrummet samlar lärarna eleverna och pratar med dem på direkten. Däremot känner lärarna inte till om det har gjorts några utredningar om ordningsstörande beteende för dessa elever.

Lärarna på mellanstadiet uppger i intervju att studieron stundom är bra. En lärare uppger att det är kaos. Läraren försöker vara extra tydlig, men eleverna lyssnar inte på tillsägelser. Lärare uppger att elever pratar rakt ut. Det är små störningsmoment som sammantaget blir för mycket och när det är många samtidigt i klassrummet, blir det för mycket ljud. Många elever klarar inte att sitta stilla länge. Elever och lärare räknar upp namn på 13 elever ¹⁴ som upprepat stör ordningen i de två klasserna på mellanstadiet. En lärare uppger att hen signalerade till biträdande rektorn vid jul att läraren inte visste om hen skulle orka mer, och efter jul har mellanstadiet fått stöttning genom att en extrapersonal har kommit. Lärarna bekräftar att det finns en konsekvenstrappa på skolan, men att den behöver ses över och lärarna behöver använda den mer. En lärare uppger att lärarna har blivit avtrubbade och att de inte orkar göra mer än de gör idag. Lärarna uppger vidare att de behöver stöd och hjälp om de ska använda nästa steg i konsekvenstrappan.

¹⁴ Eleverna 26, 29, 30, 33, 34, 36, 37, 38, 43, 44, 48, 49 och 50.

I höstas hade skolan en rektor som var rektor på fyra skolor samtidigt och då stod arbetet stilla, förklarar lärare. Kommunen har dragit ner fyra heltidstjänster på skolan och det märks, uppger lärarna. Eleverna läser i både B- och C-form på skolan på grund av neddragningarna. Eleverna i förskoleklass och årskurs 1 bildar en klass på 25 elever (B-form). Eleverna i årskurs 2 och 3 bildar en grupp på 31 elever (B-form) och eleverna i årskurs 4, 5 och 6 är 46 elever och bildar två åldersblandade klasser (C-form). I alla de fyra klasserna finns mellan 2 till 6 elever som upprepat stör ordningen i klassen, enligt både elever och lärare.

Elevhälsan representanter uppger att det har blivit ansträngt och tufft på skolan efter att man drog ner antalet lärare. En representant tycker att man har experimenterat för mycket med eleverna när man har slagit ihop tre årskurser i en klass. Eleverna är besvikna på vuxenvärlden och det speglar av sig på de yngre också, förklarar en representant. På vissa lektioner finns det studiero och ibland saknas det helt. Om någon elev får ett utbrott på lågstadiet, till exempel, så påverkar det alla elever. Det här är en stor utmaning för skolan, förklarar representanterna. I 4–6:an delar lärarna upp eleverna i mindre grupper och de får jobba på andra ställen än i klassrummet, så att de ska känna sig trygga, förklarar specialläraren. Lärarna frågar vad eleverna själva vill och frågar dem vad som ger dem arbetsro. Eleven har ett ansvar att skapa studiero för sig själv, förklarar specialläraren. Skolsköterskan uppger att det behövs mer samarbete mellan lärarna om studieron. Representanterna känner inte till om rektorn har startat utredningar om elevers ordningsstörande beteende.

Rektorn uppger i informationsinhämtningen att hon känner till att det är utmaningar med studieron i årskurs 4–6 och att hon har omfördelat en resurspedagog från en annan skola, som har som uppdrag att arbeta med trygghet och studiero. Rektorn har gett resurspedagogen i uppdrag att ha kontakt med vårdnadshavare, reda i konflikter och stötta de elever som utmanar pedagogerna genom att lämna lektionssalarna utan lov. Rektorn uppger i intervju att hon såg när hon tillträdde i februari att det fanns lärare som hade gett upp och slutat kämpa. Vårdnadshavare har inte fått veta hur deras barn stökar i klassrummet, förklarar rektorn. Rektorn uppger vidare att hen ser att det sker förändringar när resurspedagogerna kommer in i klassrummen. Rektorn bekräftar att hon är informerad om sex av eleverna, som lärarna uppger upprepat stör ordningen i klassrummen. Sju elever känner rektorn inte till. Tre elever på mellanstadiet ¹⁵ är rektorn informerad om, men någon utredning om ordningsstörande beteende är inte startad. En av eleverna ¹⁶ har som åtgärd placerats i en särskild

¹⁵ Eleverna 29, 43 och 49

¹⁶ Elev 29

undervisningsgrupp, uppger rektorn. Eleven har inte något åtgärdsprogram, men det ska startas en utredning, förklarar rektorn. Rektorn uppger vidare att hon tror att lärarna inte vet om att de ska informera rektorn så att hon kan starta en utredning om ordningsstörande beteende.

Efter Skolinspektionens besök och begäran om komplettering, inkommer rektorn med kompletterande information om att fem elever på lågstadiet har anmälts till rektorn under höstterminen 2024 och utredning har startats för "utmanande socialt beteende". Skolpsykologen har kopplats in och lärarna för dessa fem elever har fått handledning. Tre elever på lågstadiet som lärarna säger har upprepat ordningsstörande beteende, känner rektorn inte till.

Rättslig reglering

Alla elever ska tillförsäkras en skolmiljö där utbildningen präglas av trygghet och undervisningen av studiero. Med studiero avses att det finns goda förutsättningar för eleverna att koncentrera sig på undervisningen. (5 kap. 3 § skollagen)

Personalen får vidta de omedelbara och tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero. Detta innefattar en befogenhet att ingripa fysiskt för att avvärja våld, kränkningar eller andra ordningsstörningar. En sådan åtgärd får vidtas endast om den står i rimlig proportion till sitt syfte och övriga omständigheter. (5 kap. 6 § skollagen)

Om en elev i förskoleklassen eller grundskolan vid upprepade tillfällen stört ordningen eller uppträtt olämpligt eller om eleven gjort sig skyldig till en allvarigare förseelse, ska rektorn se till att saken utreds. Samråd ska ske med elevens vårdnadshavare. Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas (5 kap. 9 § skollagen)

Med utgångspunkt i vad som har framkommit vid en utredning ska rektorn se till att åtgärder genomförs för att få eleven att ändra sitt beteende (5 kap. 10 § skollagen).

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det finns allvarliga brister i Västerfärnebo skolas arbete med studiero. Av utredningen framgår att det finns flera elever som upprepat stör ordningen i alla de fyra klasserna på skolan. Visserligen har lärarna uppmärksammat rektorn om några elever som har utmanande beteende under höstterminen och rektorn har kännedom om att det är problem med studiero och trygghet på mellanstadiet, men rektorn har inte startat en utredning för alla de elever som upprepat stör ordningen

på skolan. Av skollagen framgår att om en elev i grundskolan vid upprepade tillfällen stört ordningen eller uppträtt olämpligt eller om eleven gjort sig skyldig till en allvarigare förseelse, ska rektorn se till att saken utreds. Att rektorn informerats om elever som upprepat stör ordningen utan att starta en utredning för alla dessa elever är en brist. Att eleverna utreds är viktigt för att skapa en förståelse för vad som lett fram till beteendet och för att komma fram till adekvata åtgärder som möter elevens behov och som leder till att det ordningsstörande beteendet upphör.

Val av ingripande

Skolinspektionen får förelägga en huvudman som står under dess tillsyn att fullgöra sina skyldigheter, om verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten (26 kap. 10 § skollagen).

Sala kommun verksamhet vid Västerfärnebo skola uppfyller inte författningarnas krav vad gäller extra studietid, garantin för tidiga stödinsatser, särskilt stöd, anmäla och utreda kränkande behandling samt studiero. Det finns därför skäl att förelägga Sala kommun att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristerna.

Områden utan konstaterade brister

Utreda längre och upprepade frånvaro

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Av huvudmannens informationsinlämning framkommer att det finns elever med upprepade eller längre frånvaro på skolan, men att rektorn inte har startat en utredning. Av intervjuer med lärare, elevhälsans representanter och rektorn framkommer dock att rektorn har startat utredning för flera av eleverna för att ta reda på varför eleven har problematisk frånvaro. Genom ett mejl den 14 april 2025 inkom huvudmannen med information om att en elev¹⁷ som Skolinspektionen uppmärksammat nu har en förbättrad närvaro och en utredning därför är obehövlig.

Rättslig reglering

Rektorn ska se till att det startas en utredning för att utreda frånvaron om en elev har upprepade eller längre frånvaro, oavsett om den är giltig eller ogiltig, om det inte är obehövligt. Utifrån denna utredning beslutas och

¹⁷ Elev 52

genomförs åtgärder för att komma till rätta med elevens frånvaro.
Utredningen genomförs i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare
samt med elevhälsan. (7 kap. 19 a § skollagen)

Skolinspektionens bedömning

Av ovan redovisade omständigheter framkommer inte att Sala kommun
brutit mot bestämmelserna när det gäller att utreda upprepad eller längre
frånvaro. Ärendet ska därför avslutas i denna del.

Beslutet har fattats av Anna Malmenfelt.

Utredare Anna Högfors Lindståhl har varit föredragande i ärendet.

Utredare Erica Underwood har varit medbedömare.